

Abstrakt

Práce prezentuje obsáhlý soubor archeologických dat z oblasti jižního Uzbekistánu (regiony Bajsun a Šerabad, provincie Surchandarja), na jejichž základě bylo přistoupeno k rekonstrukci sídelních vzorců a strategií v jednotlivých obdobích minulosti. Studovaná oblast pokrývá tři odlišné vegetační zóny – nížinu, podhorskou oblast a oblast horskou, které umožňují sledovat odlišné tendence ve využívání kulturní krajiny v jednotlivých zónách. Archeologická data využita pro práci pocházela ze všech dostupných archeologických zdrojů a byla doplněna sběrem dat v terénu. Celkově bylo na základě revize archeologických pramenů vytvořeno 263 archeologických lokalit (SITES), které jsou podrobně popsány v Katalogu lokalit, a jsou doplněny 260 body s archeologickými nálezy (SPOTs). Pozornost je věnována dokladům lidské přítomnosti v oblasti od nejhlubší minulosti, tedy od paleolitu, mezolitu a neolitu, přes dobu bronzovou, dobu železnou, období helenismu, období Kušánské říše a následné pozdně kušánské období/kušáno-sásánovské období až přes středověk (raný, vrcholná a pozdní), tedy do konce 17. stol. Současně je také hodnocena kvalita dostupných archeologických dat, protože ta přímo ovlivňuje možnosti naší interpretace. Sledovány byly tendence využívání kulturní krajiny v jednotlivých obdobích. Z rekonstrukce sídelních vzorců jasně vyplývá, že s výjimkou nejstarší prehistorie (paleolit, mezolit, neolit), je vždy nejhustěji osídlena minulosti nížiny. Ta svou rozlohou představuje nejmenší ze všech tří vegetačních zón a ve výpočtu hustoty lokalit na kilometr čtvereční vždy jasně převažuje. Zároveň nejvyšší počet lokalit ve všech obdobích pochází vždy z oblasti podhorské. Ta je naopak svou rozlohou nejrozsáhlejší a hustota lokalit na kilometr čtvereční je tak přirozeně nižší. V každém období jsou zastoupeny archeologické lokality i v oblasti horské, a kromě dokladů běžných sídlišť je zde zachyceno specifické využívání krajiny, které je spojeno s těžbou nerostných surovin související pravděpodobně s obdobím středověku.

Klíčová slova

krajinná archeologie, prospekce, střední Asie, sídelní vzorce, kultura Sapalli, kultura Jáz, Helénismus, období Kušánské říše, středověk